

Cita pasaule

3700 metru augstumā
plešas sālsezers Salar de
Carcote. Atakamas
kosmisko ainavu ir
novērtējuši zinātniskās
fantastikas žanra režisori,
NASA te testē transporta
līdzekļus Marsa misijām

Vai te kāds vēl ir?

Atakamas tuksnesī gadu tūkstošiem vislielākā vērtība bijis ūdens. Taču zemniekiem un viņu senajām ūdens tiesībām ir spēcīgs konkurents – lielās raktuvju kompānijas. Stāsts par vienu dienu padres Pato dzīvē, par pamestajiem ciematiem un pārdotajām tiesībām uz ūdeni

Rolands Šulcs (TEKSTS) Tomāss Munita (FOTO)

Cilvēka roku radīts krāteris

Čukikamatas strādnieki, meklējot
zeltu un varu, ierakušies 900 metru
dziļumā. Atakamas derīgie izrakteņi
ir Čīles nozīmīgākais ienākumu avots

P

IRMĀ ROKA ir cieta kā mīza. Viņš to paspiež pārāk viegli, tas pat nav sveiciens. Tad nākamā, raupja. Viņš satver to stingri un uzreiz palaiž vaļā. Viņš kaunas par savām rokām, jo tās ir tik maigas. Jo tās ir tīras. Dažkārt viņš vēlētos, kaut arī viņa darbs atstātu uz ādas tulznas. Taču viņš ir mācītājs.

Vīrs apmet loku gar visiem, saņem katru roku, sveiciens pēc sveiciena. Tad viņš aiziet būdas stūrī, kas šoreiz būs baznīca, un apvelk talāru. Viņš noraida pasniegto ūdens blodu, – viņš grib saglabāt šo zemes un darba sajūtu uz rokām, ķeroties pie maizes un vīna. Šis ir viņa devītais gads tuksnesī.

Viņi to sauc par tēvu Pato. Īstenībā viņa vārds ir Patrisio Alehandro Kortess Menaress, bet Atakamas tuksnesī viss liekais iztvaiko. Paliek tikai pats kodols. Viņš ir mācītājs, un uzvārds šajā darbā nav nepieciešams.

Pa atvērtajām durvīm saule telpā griež stingras līnijas. Ik pēc mirkļa durvju aile satumst, kad, noņemot cepuri, būdā ienāk kārtējais zemnieks. Bet pēc tam telpā atkal valda svelmes mijkrēslis, tās pašas svelmes, kas kaltē apkārtnes laukus. Gandrīz neviens nesarunājas. Ja nu vienīgi par ūdeni. Atakama Čīles ziemeļos ir pasaules sausākais tuksnesis. Austrumos slejas Andi, kas aizsprosto ceļu lietum. Rietumos tas robežojas ar Kluso okeānu un Humbolta straumi, kuras aukstie ūdeņi tikpat kā ne-

veido mākoņus. Dažas no šejienes meteoroloģiskajām stacijām lietu nav fiksējušas 40 gadus.

Vienīgā dzīvības devēja ir Loa upe, kura gadsimtu gaitā izgrauzusi gultni Atakamas akmeņos un putekļos. Upe plūst no Andiem, apmet plašu likumu pa tuksnesi un ietek okeānā. Šī izliekuma ārmalā zemes dzīlēs slēpjas Atakamas dārgumi – salpetris un varš. Cilvēkus, kuri šeit dzīvo, tuksnesis nostāda dilemmas priekšā: tas ir bagāts, taču, lai piekļūtu šīm bagātībām, nepieciešams tas, kā te ir gaužām maz, proti, ūdens.

TĒVS PATO nekustīgi klausās zemniekos. Skopi vārdi, kas drīzāk izklausās pēc koda. Cik litru? Kurš kanāls? Pie kura nesen pabijis ūdens māklis? Čīlē ūdens nepieder

No ciema uz ciemu padre nobraucis vairāk nekā 200 000 kilometrus. Gandrīz visos aizlūgumos viņš prasa: Kungs, dod viņiem ūdeni

visiem, tas uzskatāms par privātpašumu. Ar ūdens tiesībām, tāpat kā ar zemi, var tirgoties kā ar precī. Atakamā tas novedis līdz pilnīgai izpārdošanai. Vilinošo piedāvājumu apmāti, vietējie zemnieki pārdeva savas ūdens tiesības, lai vēlāk konstatētu, ka ir zaudējuši arī savu pēdējo iztikas avotu tuksnesī.

Vārdu pārmaiņa drīz izsīkst. Klusumu pāršķēl mācītāja balss. Viņš nama saimniecei lūdž maizi.

Vīns viņam ir nelielā karafē, kas iespiesta mazā koferītī blakus krucifiksam.

Tikai tagad viņš apliek priesteru stolu. Šodien šis būs jau trešais dievkalpojums.

TĒVS PATO devās ceļā ļoti agri – pilsēta vēl dusēja. Kalama izskatījās kā pamesta, pa ceļam uz tuksnesi viņš sastapa tikai dažas kravas mašīnas, kas brauca uz raktuvēm. Derīgie izrakteņi neļauj atpūsties. Kalamas ziemeļos atrodas Čukikamata – otrās lielākās vara rūdas raktuves pasaulē. Lielākās – Eskondida – ir tālu pilsētas dienvidos. Kravas mašīnas veda iekārtas, rezerves daļas, motorus. Priestera auto dieba tām garām kā blusa. Uzlēca saule, un Kalama bija palikusi viņam aiz muguras pie horizonta.

Tēvs Pato tērpies zilos džinsos, melnā bārda rūpīgi apgriezta. Acis manāmas noguruma pēdas, tāpēc vecumu grūti noteikt. Izrādās, viņam ir 45 gadi. Pie atpakaļskata spoguļa šūpojas rožukronis. Savu pikapu viņš trenc uz priekšu tā, ka nepaies ne stunda, un motors uzvārīsies. Ar auto tēvs Pato iemācījās braukt tikai tad, kad tika nosūtīts uz tuksnesi. Šobrīd nobraukto kilometru skaits jau tuvojās 230 tūkstošiem.

Tēva Pato diecēze sniedzas līdz pat robežai. Tur, kalnos, netālu no vietas, kur sākas Bolīvija, iztek Loa upe. Visā tās tecējuma garumā izsēti ciemati un atsevišķas fermas, kas ir priesteru pārziņā. Dažviet redzamas nocietinājumu drupas, kuras te slējās jau tad, kad no Andiem ieradās pirmie inki. Te ļaudis savu zemi apstrādā tāpat kā viņu senči: terašu laukus apūdeņo kanālu labirints. Ar svešiniekiem šejienieši ir vārdos skopi. Daudzus gadus šis apgabals bijis bez mācītāja.

Pirmā pietura ir Turi – sauja izkaisītu no neapstrādātiem akmeņiem celtu būdu. Draudze jau ir sākusi. Durvis ir vaļā, ļaujot uz ārpusi izplūst litānijas skaņām. Padre ieiet mājā. Ļaužu lūgšanās dzirdams

Pamesto mierinājums

Baznīca nosūtīja tēvu Pato uz tuksnesi, jo viņš te ir dzimis. Viņš runā šo zemnieku valodā, zina viņu likstas, mīl viņu mūziku

Trūcīga zeme, stipra ticība

Ohos del Sanpedro iedzīvotāji apmetās pie lagūnas, kuras ūdeni izsūknēja raktuves. Šodien vairākums no viņiem dzīvo Kalamas pilsētā. Tomēr katru gadu viņi sanāk kopā tuksnesī, lai ar krāšņiem svētkiem un procesiju godinātu sava aizbildņa vārda dienu

rūgtums. Gaidāma sēja. Akas izžūst. Mācītājs runā kaut ko par cerību. Cieminieki ir nokāvuši kazu un, kad padre beidz, atnes kūpošus traukus ar saldu tēju un maizi. Uzliek viņam labāko gabalu un nogaida, lai tēvs noskaita galda lūgšanu. Visi ir izsalkuši. Viņš saliek rokas, aizver acis un saka "Jēzu Kristu no Bētleme, / Esmu izsalcis – Āmen."

TOREIZ BĪSKAPS viņu iecēla par priesteri, jo Patrisio bija apdāvināta cilvēku pārliecinātāja slava. Mācītājs sapratās gan ar raktuvju strādniekiem, gan zemniekiem no tuksneša. Viņš savulaik bija strādājis ar jauniešiem un uzklusis grēksūdzes, un svētkos dejoja senas brālības rindās, kas saskaņā ar tradīciju grieza riņķa danci par godu Jaunavai Marijai. Par spīti tam, nezīnātājs viņu varētu noturēt par kalnrūpniecības inženieri. Ar mobilo telefonu un klēpj datoru.

PA CEĻAM UZ ČIUČIU sacēlas vējš. Brāzmas izošņā iepakas, uzjundot akmens putekļus, kas melniem mākoņiem kļūst virs līdzenuma. Caurules gar ceļmalu stiepjas tālumā. Tās piesūcas Loa un tās pietiekām augštecē. Ūdens piepilda caurules, kas cauri tuksnesim stiepjas līdz pilsētām – Kalamai, Antofagastai, Tokopiljai. Ik pa laikam piebrauc kāds apvidus auto ar jumtam piestiprinātu antenu, kas garumā pārsniedz transporta līdzekļa izmērus un šūpojas kā milzu kukaiņa ūsa. Remonta brigādes.

Kad tēvs Pato nokļūst Čiučiu, ir dienas vidus. Saule pielej baznīcu ar kvēlojošu gaismu. Dievnams ir celts no māliem ar balta kaļķa apmetumu, virs kores paceļas divi zvanu torņi. Šī ir senākā baznīca Čīlē. Padre, kā pieņemts, trīs reizes piesit pie vārtiem. Vārtiem nav ne naglu, ne stiprinājumu, dēļi sasieti ar ādas sloksnēm. Tā ir kaktusu koksne. Viņš saka, ka esot vajadzīgi vairāki gadsimti, lai tie izaugtu tik gari. Tad viņš atdara tukšo baznīcu.

Tēvs Pato ir šī tuksneša bērns. Dzimis Kalamā, viņa tēvs bija sociālists, kurš nespēja atteikties no katoļu baznīcas. Māte – katķisma skolotāja, kura vienmēr klāja galdu deviņiem, ja ielūgti bija astoņi, jo ikviens trūkumcietējs vienmēr bija laipni aicināts. Ģimene dzīvoja strādnieku kvartālā pie upes. Viņš peldējās Loa upē, darināja lokus un kukurūzas niedru stables, un smilšainie krasti bija apauguši ar kārkliem.

Jau tolaik Kalamā valdīja vara drudzis. Netālu esošā Čukikamata bija lielākās atklātās raktuves pasaulē, lielāku karjeru cilvēki līdz tam nekad nebija izrakuši. Pat bērni zināja raktuvju terminoloģiju – vara valodu. Un ikviens zināja, ka varam ir nepieciešams daudz ūdens un elektrības.

Slimības, kuras sev līdzī nesa karjera putekļi, vienkārši klusi tika akceptētas. Raktuves deva cilvēkiem darbu un

Raktuves ar lielām algām vilina strādniekus no visas Čīles. Tuksnesi, kas ir padres dzimtene, šie vīri ienīst

pilsētā iepludināja naudu. Kalama zēla un plauka. Gan demokrātijas apstākļos, gan diktatūras laikos. Vara business neapstājās ne tad, kad 1971. gadā Salvadors Aljende nacionalizēja raktuves, ne arī tad, kad 1981. gadā Augusto Pinočets privatizēja ūdens tiesības.

Mazais Patrisio iepazīna tuksnesi ritmā, kādā tika godināti svētie aizbildņi. Čiučiu viņi svinēja svētā Franciska piemiņas dienu, augstāk pa upi – Oljagvė – pieminēja svēto Antoniju, lejā Kiljagvė – erceņģeli Mihaēlu, bet visi kopā – Ajkinas Madonnu, Atakamas aizbildni. 17 gadu vecumā viņš iestājās priesteru seminārā,

no turienes tika nosūtīts uz galvaspilsētu Santjago. Pēc desmit gadiem atgriezies, viņš Kalamu vairs nepazīna. Un nebija īsti drošs – vai mainījies pats vai pilsēta.

IR PAGĀJUSI STUNDA, un viņš atkal aizslēdz baznīcu. Dievkalpojumā piedalījies apmēram ducis cilvēku. Tie nedaudznie svešinieki, kuri fotografēja vārtus, jumtu un altāri, aizbēga mirkli, kad viņš iznāca no sakristejas un nometās ceļos krusta un tabernakula priekšā. Tēvu Pato tas neizbrīna. Čiučiu baznīca ir maza, katrs dievkalpojums šķiet tik intīms, it kā tajā nolūtos caur atslēgas caurumu. Šī ir viņa mīļākā baznīca. Nu viņš atkal pošas ceļā. Vēl viens dievkalpojums Ajkinā, pēc tam atpakaļ uz kristībām, vēlāk dievkalpojums augstāk pa upi, pēc tam vēl viens – kalnos. Mācītājs spiež gāzi grīdā.

PĒC ATGRIEŠANĀS KALAMĀ jaunajam priesterim pilsēta šķita kļuvusi raupjāka. Tā tagad pukstēja ātrā un spalgā ritmā. Šo pilsētu un tuksnesi viņš allaž bija izjutis kā dzimteni – svelmi, putekļu mākoņus, pat ielās klejojošos suņus. Bet nu viņš konstatēja, ka šo izjūtu ir saglabājuši tikai daži cilvēki. Viņš pārāk ilgi bija sabijis citur. Pa šo laiku Kalama bija izpletusies, Atakamas raktuves bija pievilinājušas gan strādniekus no visas Čīles, gan ārzemju speciālistus. Viņi negāja baznīcā un nedejoja par godu Marijai. Viņi šeit atradās peļņas nolūkā, lai ātri nopelnītu naudu un tad notītos. Kalamu viņi lamāja par trīskāršo P: perros, plata, putas jeb suņi, nauda un maukas. Tā viņi runāja par Patrisio dzimteni.

Nonācis Ajkinā, mācītājs stūrē pa tukšajām ielām. Logi aizsisti ar dēļiem, durvīm priekšā ķēdes. Nevienas dzīves dvēseles, pie sevis nosaka padre. Ajkina ir svētceļnieku galamērķis, reiz šeit dzīvoja gandrīz 500 ģimenes. Jaunieši aizbrauca, vecie izmira. Tagad te palikuši tikai 50 cilvēki. Vienīgi uz svētā aizbildņa svētkiem

A large industrial furnace in a steel mill, pouring molten metal. The scene is dark, with the bright orange and red glow of the molten metal providing the primary light source. The furnace is a large, cylindrical structure with a circular opening at the bottom. Molten metal is being poured from this opening into a large, dark, cylindrical container below. The background shows the complex structure of the steel mill, with various pipes, beams, and platforms. The overall atmosphere is industrial and intense.

Smagais metāls tuksneša smiltīs

Varš tiek kausēts Čukikamatas
metāllietuvē 1200 grādos pēc
Celsija. Pirms tam rūdu mazgā
ar indīgām ķīmikālījām un lielu
daudzumu ūdens

visi atkal sabrauc, un divas dienas šajā vietā viss ir kā senāk.

VIŅA PIRMĀ DARBA VIETA bija vienā no Kalamas draudzēm. Divus gadus viņš palīdzēja turienes mācītājam un apguva visu, kas jāzina priesterim: kā paturēt prātā visus vārdus, lai nesajauktu mirušo aizgājēju ar kristāmo. Ko darīt, ja vīraka dūmos pagābst ministrants. Kā runāt ar cilvēkiem un kad labāk paklusēt. Viņš nebija viens no tiem svētūļiem, kuri visur saskata tikai Dieva jērus un darbus. Viņš arī nebija viens no tiem čomiskajiem mācītājiem, kuri pret savu draudzi izturas kā pret futbola komandu. Viņš cīnījās, kā mācēja.

Tā Patrisio kļuva par vikāru un vēlāk par kapelānu. Viņš brauca ar velosipēdu, tas bija neparasti. Cilvēkiem viņš patika. Jau galvaspilsētā padre bija dzirdējis stāstus par to, kas bija noticis ar ūdeni, bet

Kāda ir godīga samaksa par atteikšanos no ūdens tiesībām? Auto? Vai televizors? Daudzi sev šo jautājumu uzdevuši pārāk vēlu

nu viņš to uzzināja visos sīkumos, kurus uztic tikai priesterim. Pēc tam, kad ūdens tirgus bija liberalizēts, rūpnieku, raktuvju īpašnieku un komunālo pakalpojumu sniedzēju sūtīti pārstāvji brauca pa ciematiem un iepirka ūdens tiesības (skat. sleju "Kam pieder ūdens?"). Viņi nekad nerunāja ar grupām, vienmēr tikai ar atsevišķiem cilvēkiem, tādējādi saraujot tuksneša zemnieku vienotību. Drīz vien, lai cilvēki atdotu savas ūdens tiesības, pietika vien ar cerībām tikt pie televizora, un baumas saēda senas draudzības saites. No senčiem mantotās ūdens izmantošanas tradīcijas

nespēja turēties pretī augošajam piedāvājumam. Ne visi pārdeva, tomēr daudzi. Mācītājs nevienu nenosodīja. No dusmām viņš vienkārši apklusā.

Sākumā viņš nespēja noticēt, ka tāda samaksa tika piedāvāta par ūdeni, kas šajā tuksnesī paaudzū paaudzēs uzturēja pie dzīvības veselu ģimeni. Dažiem tika piesolīti desmit miljoni peso jeb nepilni 15 000 eiro. Tikai nedaudzi zemnieki bija turējuši rokās tādu summu. Desmit miljoni šķita vesela bagātība. Taču ar to pietika tikai pāris gadus. Vai tā bija taisnīga cena svešinieku tiesībām uz visiem laikiem atņemt šejieniešiem ūdeni?

KRUSTOJUMĀ PA CEĻAM uz kristībām tēvs Pato skaļi signalizē. Nekur neredz nevienu mašīnu, bet viņš noliec galvu pret ceļmalā nolikto krustu un vēlreiz uztaurē. Tā viņi piemin uz ceļa bojāgājušos. Tā ir Atakamas īpatnība: teju nekādas satiksmes, bet smagi negadījumi. Tuksnesis liek ļaudīm zaudēt ātruma izjūtu. Viņi pārāk vēlu pamana, ka ir braukuši pārāk ātri. Auto jau ir apmetis kūleni.

JAUNAIS KAPELĀNS nedeļa savām dusmām vaļu. Viņš nebija politiķis. Reiz viens no viņa amata brāļiem bija teicis, ka nepazīstot nevienu "tautiskāku" priesteri par Pato. Tam vajadzēja izklausīties kā uzslavai, taču viņš juta nopēlumu, un abiem bija skaidrs, ka vēstījums ir uztverts. Viņš brauca ar divriteni un arī smēķēja. Un bija labi zināms, kas notika pēc viņa ordinācijas. Dažas attālas radnieces, pārtikušas un dievbijīgas, bija gribējušas pagozēties viņa aicinājuma saulītē. Vai plīsdamas no lepnuma par Dieva kalpu ģimenē, viņas vaicāja, vai radnieks kaut ko nevēloties – varbūt mašīnu vai pulksteni? Padre atbildēja, ka noderētu velosipēds, bet pārējo lai tantes ziedojojam nabagiem. Radnieces nopūtās un atteica: tu un tavi nabagi! No tā brīža šis teiciens sekoja vīram pa pēdām. Taču divriteni viņš dabūja.

TĒVS PATO iespiež savu auto pēdējā stāvētā vietā pie Čiučiu baznīcas. Visi jau sanākuši. Ģimene no pilsētas, kura grib kristīt bērnu Čīles vecākajā baznīcā. Viņi neizskatās pēc tādiem, kuri būtu pieraduši gaidīt. Priesteris iesteidzas sakristejā, kristāmbērna tēvs seko. Padre mīl šo mirkli. Te, Atakamā, viņi zina daudz skaistu vārdu – vārdus, kuri ir tik seni kā pati zeme. "Un?" viņš vaicā.

Pierakstot vārdu, Pato sejas izteiksme nemainās. Tikai tad, kad tēvs ir izgājis no sakristejas, Pato nolamājas. Zēnu saukšot Kristofers Nikolass. Mācītājs apliek stolu – raupu šalli, kuru viņam uzaudušas vietējās zemnieces, un nokrista Kristoferu Nikolasu Tēva, Dēla un Svētā Gara vārdā.

Pēc tam viņš traucas pa līdzenumu ar atvērtu logu un ieslēgtu pleijeri. Dzirdēt var, tikai braucot pa asfaltu, – kad ceļa segums paslikstinās, kompaktdisks sāk pārlēkt. Mašīnā viņam nav daudz mūzikas, "Kool & The Gang", "Bee Gees", parasti viņš klausās nīprus pūtējus no kalniem. Bungo ritmu pa stūri, un kādā brīdī ieraksts atsāk skanēt.

KAD TOREIZ VIŅAM ūdens izpārdošana bija līdz kaklam, mācītājs nolēma rīkoties. Sākumā viņš aicināja ļaudis: organizējieties, protestējiet! Velti. Tā nu viņš kļuva par ļaužu aizstāvi. Daudzi teica, ka šeit ir darbs speciālistiem, ka Atakamas ūdens problēmas ir sarežģīts jautājums. Taču viņš vienalga meklēja vainīgos – tas taču nevarēja būt pārāk grūti.

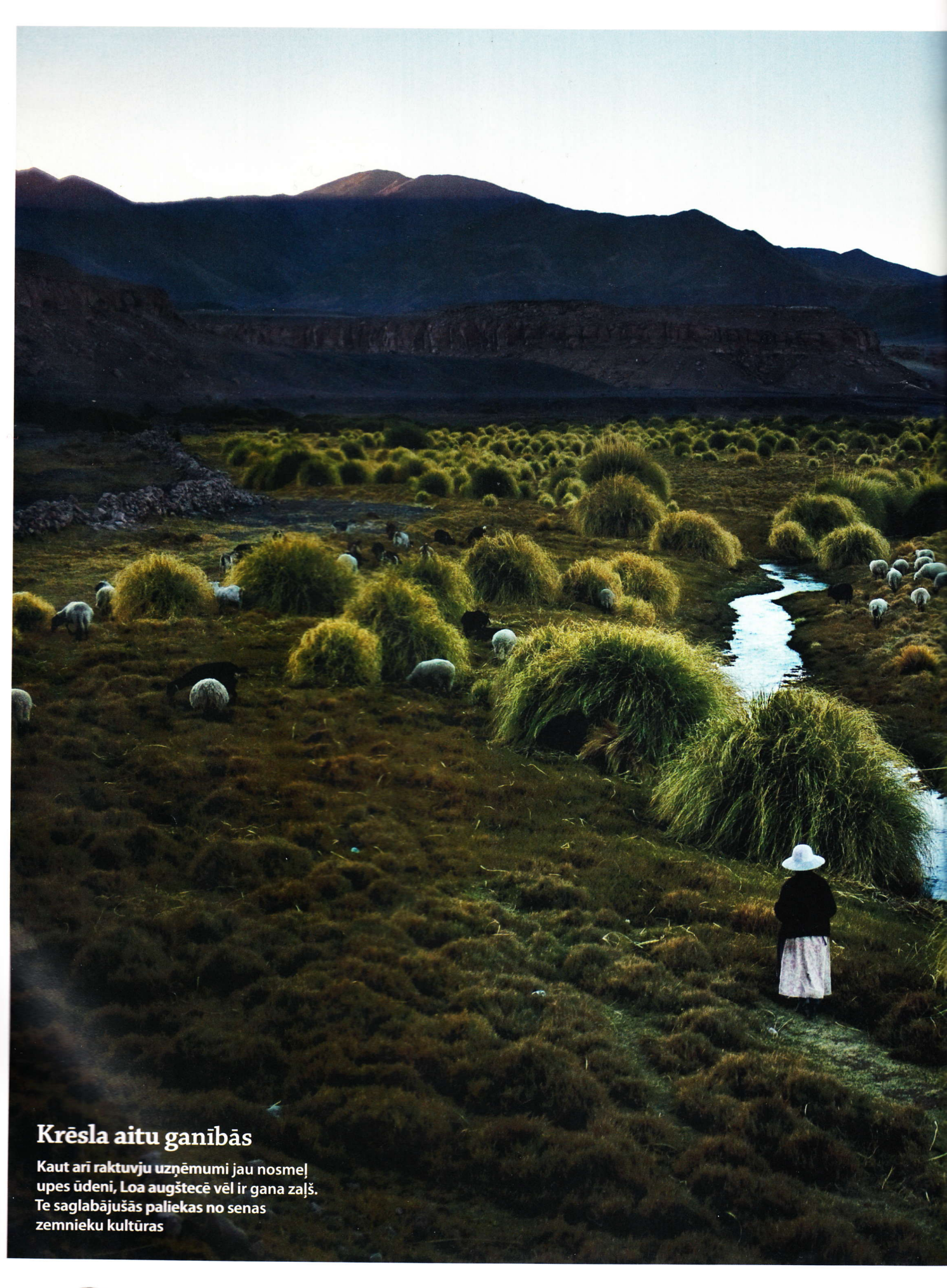
Tēvs Pato noskaidroja, ka raktuvju koncerni ūdeni no Loa upes iztekas sūkņējuši jau sen – jau vairāk nekā pirms 50 gadiem. Arī pilsētu ūdensvadi barojās no šī avota. Loa upe novērsa trūkumu, kas savulaik bija ierobežojis raktuvju darbību, un palīdzēja iegūt vairāk vara. Raktuvēm attīstoties, vairāk cilvēkiem bija darbs, iedzīvotāju skaits tuksnesī pieauga, un ūdeni vajadzēja arvien vairāk. Kurš bija vainīgs? Raktuves? Liela daļa ūdens jau sen

Vientulības sargi

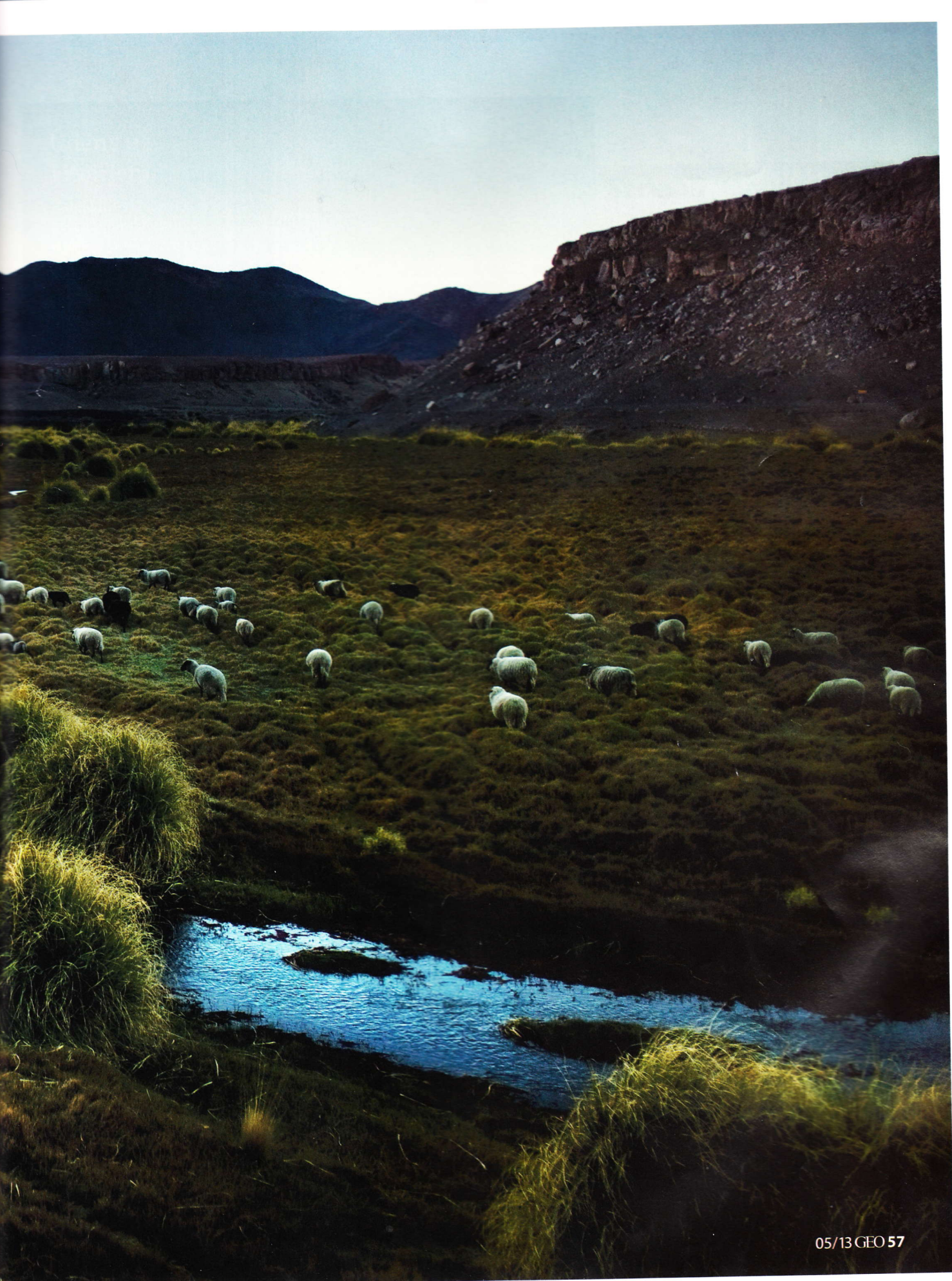
84 gadus vecais Nikolass Ajmane kopā ar māsu un aitu ganāmpulku dzīvo Tairā. Daudzi kaimiņi no šejienes jau aizbraukuši. Nekādu dzīvību neienes arī dzelzceļa līnija, pa kuru no augstienes uz piekrasti tiek vesta tikai rūda

Krēsla aitu ganībās

Kaut arī raktuvju uzņēmumi jau nosmeļ
upes ūdeni, Loa augštecē vēl ir gana zaļš.
Te saglabājušās paliekas no senas
zemnieku kultūras

Kam pieder ūdens?

Vai ūdens krājumus var nosargāt ar privatizāciju? Vides aizstāvji uzskata, ka atbildi sniegs Atakamas piemērs

Džeimsa Bonda trilleri "Mierinājuma kvants" Atakamai ir galvenā loma. Tuksnesī eksplodē viesnīca, un aģents 007 ar liesmu jūru fonā nogalina savu pretinieku, kurš nebija nolaupījis ne kodolražetes, ne ASV zelta krājumus. Nē, ļaundaris bija piesavinājis visas **ūdens rezerves** kādā Dienvidamerikas valstī un, pateicoties **monopolam**, par šo dzi- vībai būtisko šķidrumu varēja pieprasīt jebkuru cenu.

Absurds stāsts? Ne austrāliešiem un čīliešiem. Šajās valstīs ūdens jau labu laiku vairs nav kopīpašums, bet gan pri- vātīpašums, ar kuru var brīvi tirgoties.

Čīles diktators Augusto Pinočets bija tas, kurš ūdenssaimniecības **privatizā- ciju** un **liberalizāciju** virzīja uz priekšu visradikālāk. 1981. gadā viņš pieņēma "**Código de aguas**", sadalot un pārvēr- šot vērtspapīros ūdens izmantošanas tiesības. Šo tiesību īpašnieki drīkst lietot ūdeni, taču viņi drīkst to arī izno- māt un pārdot – gluži kā zemes gabalu vai māju. Tātad zemnieks nedrīkst vien- kārši sūknēt ūdeni no upes, kas tek caur viņa laukiem, ja viņam nav tādu tiesību. Ja kāds to tomēr dara, viņu var apsūdzēt zādzībā.

Starptautiski **investori** šādas ūdens izmantošanas tiesības uzskata par ārkār-

tīgi ienesīgu investīciju: spāņu enerģēti- kas uzņēmumam "Endesa" šobrīd pieder tiesības uz apmēram 80 procentiem visa Čīles ūdens, kas atkal atgriežas ūdens aprites ciklā. Un lielu daļu ūdensvadu, piemēram, kontrolē skolotāju pensiju fonds no Kanādas pilsētas Ontario.

Vai valstij tas nāk par sliktu? Tieši otrādi – apgalvo tādi neoliberaļi kā Terijs Andersons no "Hoover Institution": tirgus ne vien visefektīvāk regulē **pieprasījumu** un **pieāvājumu**, tas arī vislabāk sargājot dabu. Jo tikai tad, ja preču deficīts atspoguļojoties to cenā, tiek radīts stimuls lietot preces mak- simāli lietderīgi. Ja tādas izejvielas kā ūdens tiek pārdotas lētāk par to reālo vērtību vai dāvinātas, tas cilvēkus mudi- not tās izniekot vai piesārņot.

Lai cik pārliecinoši tas izklausītos, neauglīgajā Atakamas zemē ir vērojama šādas nesaudzīgas politikas sekas. **Ūdens trūkums** un raktuvju nolieto- jums ir novedis līdz tam, ka raktuvju uzņēmumi maksā līdz pat 200 000 ASV dolāru par tiesībām uz vienu litru sekun- dē. Tā ir cena, kuru nav spējīgs samaksāt neviens zemnieks. Un liela **sausuma** apstākļos upes reizēm pienes mazāk ūdens, nekā ir izdalītas ūdens tiesības. Tad Loa upes lejtecē zemnieki sēž sausu- mā, kamēr augštecē ūdensvadi un raktu- ves to lieto uz nebēdu.

Kad 1997. gadā Kiljagvas ciemā izkal- ta lauki un nobeidzās dzīvnieki, jo upes bija piesārņotas ar **smagajiem metā- liem**, valsts rūdas ieguves uzņēmums izvirijās no atbildības. Vairākus gadus notika cīņa par kompensāciju piedziņu. Vairākumam iedzīvotāju tas bija pārāk ilgs slāpju periods. Viņi savas ūdens izmantošanas tiesības pārdeva raktuvju īpašniekiem un pameta laukus.

Florians Hānigs

aizplūda uz pilsētām. Vai vainīgi nebija vi- si tie, kas tajās ik dienu gāja dušā? Tēvs Pa- to atceras, kas viņu šokēja visvairāk: "Tas nebija ar nodomu. Neviens nebija gribējis iznīcināt senu kultūras ainavu. Tas vien- kārši bija noticis."

Tomēr priesteru darbība nebija pali- kusi nemanīta. Valdība viņu aicināja uz galvaspilsētu piedalīties simpozijā par At- akamu un tās attīstību. Tur bija viens mi- nistrs, ierēdņi un politiķi. No ciematiem gan neviens nebija atbraucis. Padre domā- ja, ka nu beidzot būs runa par ūdeni, bet piepeši visi runāja tikai par vara cenām. Ceturtā daļa Čīles valsts ieņēmumu nāk no vara biznesa. Priesteris vaicāja, ko no- zīmē attīstība, ja ciematos ūdens kļūst ar- vien mazāk. Viņi tam sniedza garas, laip- nas atbildes, no kurām viņš saprata tikai vienu: vecajos Atakamas ciemos dzīvojot

Zemniekiem jāpakļaujas vairākuma prasībām – tā demokrātija pieliek punktu senai kultūrainavai

tikai neliela daļa Čīles tautas. Viņiem esot jāievēro vairākuma intereses – tā nu tas demokrātijā esot.

KAD TĒVS PATO LASANĀ IZKĀPJ no au- to, viņi jau nāk pretī. Pirmā roka ir cieta kā miza. Viņš to paspiež pārāk maigi. Tad nā- kamā. Te Pato vienmēr kaunas. Viņu vairs nav palicis daudz. Dievkalpojuma pie- tiks ar vienu būdu. Ļaudis sastumj krēslus aplī, no pagalma ielavās suņi un apguļas uz klona grīdas. Pa riņķi tiek palaista li- monādes pudele, un, kad visi ir padzēru- šies, kāds no āķa pie durvīm noņem ģitāru. Nama saimnieks norunā stostīgu lūgšanu. Padrem tas patīk. Kāds priesteris no pie- krastes reiz jau bija pasmējis par veidu,

Ūdens uz riteņiem

Pateicoties cisternās atvestajam ūdenim, dažiem ciematiem vēl izdodas uzturēt sevi pie dzīvības

kādā šejieniēši runā par Dievu. Tēvs viņam bija atbildējis: viņi nerunā PAR Dievu. Viņi runā AR Dievu.

Kopš šī strīda viņš svešiem priesteriem stāsta pēc iespējas mazāk – jo jūt, ka tuksnesis tie tāpat nesapratīs. Viņš priecājas, ka Romā nezina, ar ko viņš šeit nodarbojas. Pēc dievkalpojumiem pie viņa nāk pāri, lūdzot svētību, kaut gan nekad nav bijuši precējušies. Starp maizi un vīnu viņi iestumj ūdens trauku, sakristejā izkaisa kokas lapas un svētkos upurē dzīvniekus.

Skaistākie ir tie svētki, kad viņi tīra kanālus. Tēvs Pato tur patiesībā nemaz nedrīkstētu piedalīties, jo tie ir rituāli, kas šajā tuksnesī ir senāki nekā baznīca. Tomēr reizēm viņš iet un nolūkojas notiekošajā. Ciema vīri ķeras pie darba līdz ar rītausmu, metru pēc metra attīrot kanālus no zemes un akmeņiem, visi dzer alu un šņabi, bet beigās, kad visi jau ir piedzērušies, viņi augšpusē atver pirmās slūžas un uzgavilē ūdenim, kas šaujas padzirdīt laukus.

Lasanas dievkalpojumā tēvs Pato nesteidzas. Viņi te gribēja atsevišķu dievkalpojumu, kaut gan cilvēku skaita ziņā nemaz nepienāktos. Bet padre nekad nesaka nē. Reizēm viņš vienā nedēļas nogalē novada vairāk nekā duci dievkalpojumu. Viņš priecājas par visiem un baidās no to beigām, jo nekur viņu nelaiž projām nepaēduši. Arī Lasanā tiek klāts galds, pasniegta gaļa, maize un kūkas. Priesteris apēd gabaliņu, tad slepus dod mājienu saimniecei, lai tā vairāk neko neliek. Viņš nespēj atteikties. Kāvuši speciāli viņam.

Sākumā Pato netika ar to galā. Ēda visu. Nepagāja ilgs laiks, un vīrs jau svēra 120 kilogramus. Viņš bija resns, un viņš bija nabagu mācītājs. Tas Pato gandrīz iedzina nāvē, kāda brauciena beigās viņš vienkārši sabruka. Kopš tā laika priesteris starp dievkalpojumiem dzer zāles.

Ir vakars, kad viņš beidzot dodas tālāk. Kaspana gaida. Kaspana ir cietoksnis. Ciemats atrodas nomaļāk no citiem, tajā vēl dzīvo vairāk nekā 200 cilvēki, tiem vēl

pieder tiesības uz savu ūdeni. Lepni ļaudis, saka mācītājs. Pirms dažiem gadiem ar kokiem esot padzinuši kādu viltus jezuītu, kurš uzdevies par glābēju. Tēvs Pato ciematu sasniedz tumsā. Ceļu iezīmē akmens mūri, aiz tiem mājas. Augstāk nogāzē slejas baznīca, un jumtu aizsegā redzamas ugunsgrāmu un lāpu gaismas.

Atvēris mašīnas durvis, padre dzird, kā pie baznīcas tumsu piedārdina bungu rīboņa, tubu pulss un trompešu skaņas. Viņi svin ciemata aizbildnes svētās Cecīlijas dienu. Mācītājs kāpj augšup, pie baznīcas durvīm rindās stāv divas pūtēju kapelas, bet blakus – svēto figūras, kuras tie iznesuši ārā, citādi nebūtu pietiekami vietas. Viņš tiek pavadīts uz sakristeju. Pārsedz galvu ar priesteru tērpa kapuci, kā to dara mūki, izstiepj rokas uz priekšu, lai audums izkrītas, un uz mirkli atgādina putnu, kas gatavojas lidot. Cilvēki pasniedz trauciņā vīraku, un tēvs Pato dodas svētīt altāri.

Dažreiz smagākās nedēļās viņš ilgojas pēc dievkalpojuma šajā vietā. Tālāk uz upes lejteces pusi ciemati tukšojas, ūdens zūd, ielās gaudo tikai vējš, bet Kaspana dzīvo! Kad šeit sākas dievkalpojums, viņš uzsūc sevi katru mirkli.

Taču tad padre atkal brauc atpakaļ cauri tuksnesim, un automašīnas starmešu gaismā krusti ceļmalā met garas ēnas. ■

■ ■ ■ Čīliešu fotogrāfs TOMĀSS MUNITA (36) un GEO autors ROLANDS ŠULCS (35) pie pamestas salpetra rūpnīcas Atakamā.